

Kritik mot en rådman för underlåten handläggning av fyra tvistemål; även fråga om hans straffrättsliga ansvar

---

Anmälan och initiativ

I en anmälan, som kom in till JO den 12 september 2005, framförde AA klagomål mot Växjö tingsrätt med anledning av handläggningstiden i ett tvistemål (T 409-00). Han uppgav att han år 2000 givit in en stämningsansökan till Växjö tingsrätt och att tingsrätten ännu inte tagit upp målet till handläggning.

Under utredningen framkom att mål T 409-00 hade samband med ytterligare tre tvistemål: T 1202-96, T 151-97 och T 1108-97. Jag beslutade den 4 november 2005 att även ta upp handläggningen av dessa tre mål till granskning i detta ärende.

Utredning

Dagboksbladet och akten i mål T 409-00 infordrades och granskades. Vidare infordrades och granskades dagboksbladen i mål T 1202-96, T 151-97 och T 1108-97. Följande framkom.

T 1202-96

I en ansökan om stämning, som kom in till tingsrätten den 22 augusti 1996, yrkade BB bättre rätt till en fastighet. Svarande i målet var CC, som var f.d. hustru till BB. Handläggningen av målet påbörjades och handläggningsåtgärder vidtogs fram till februari 2001. Därefter vidtogs inte någon på dagboksbladet dokumenterad åtgärd som förde målets handläggning framåt. Enligt en tjänsteanteckning på dagboksbladet hade tingsrätten den 29 oktober 2004 en kontakt med kärkeombudet angående det aktuella målet och de mål som hade samband med detta, varvid överenskommelse träffades om en gemensam förberedelse med huvudmännen på plats i början av år 2005. Något sådant sammanträde kom emellertid inte till stånd. Den 30 september 2005 hade tingsrätten ytterligare en kontakt med kärkeombudet i anledning av att käranden avlidit.

T 151-97

Ansökan om stämning inkom till tingsrätten den 30 januari 1997. Kärande i målet var BB och svarande var CC. Målet avsåg ogiltigförklaring av äktenskapsförord.

Målet handlades fram till april 2001. Därefter hade någon på dagboksbladet dokumenterad åtgärd som fört målets handläggning framåt inte vidtagits.

T 1108-97

Den 23 juli 1997 överlämnades från kronofogdemyndigheten ett mål om betalningsföreläggande avseende en fordran. Kärande i målet var DD, hustru till BB, och svarande i målet var CC. Sedan april 2001 hade det enligt vad som framgick av dagboksbladet inte vidtagits någon åtgärd som drev målets handläggning framåt.

T 409-00

Ansökan om stämning i ett mål som gällde bättre rätt till fast egendom inkom till tingsrätten den 7 mars 2000. Kärande i målet var CC och svarande var AA. Såvitt framgick av dagboksbladet hade tingsrätten sedan juni 2001 inte vidtagit någon åtgärd som fört målets handläggning framåt.

Muntliga upplysningar inhämtades från administratören EE vid tingsrätten, som uppgav att de aktuella målen handlades på tingsrättens rotel 3 och att roteln övertogs av rådmannen FF den 1 oktober 2002.

På grund av vad som kommit fram fann jag anledning anta att tjänstefel enligt 20 kap. 1 § brottsbalken hade begåtts. Jag beslutade därför den 4 november 2005 att inleda förundersökning angående sådant brott.

Förundersökningen och vidare utredning

Under förundersökningen hölls förhör med FF som delgavs misstanke om tjänstefel enligt följande gärningsbeskrivning.

Fyra tvistemål vid Växjö tingsrätt, T 1202-96, T 151-97, T 1108-97 och T 409-00, anhängiggjordes under perioden augusti 1996–mars 2000. Målen har visst samband med varandra. Handläggningen påbörjades i vart och ett av målen i anslutning till att de anhängiggjordes. Under tiden juli 2001–september 2005 har emellertid inte några förberedelseåtgärder som fört målen mot avgörande vidtagits. De handläggs på rotel 3 som sedan den 1 oktober 2002 innehas av rådmannen FF.

Under en tid av cirka fyra år och två månader har således inte några åtgärder vidtagits i målen i syfte att driva förberedelserna framåt. Föreskriften i 42 kap. 6 § tredje stycket rättegångsbalken om att förberedelsen skall bedrivas med inriktning mot ett snabbt avgörande har härigenom åsidosatts. Ansvar för denna underlåtenhet åvilar, sedan den 1 oktober 2002, FF i egenskap av innehavare av den rotel på vilken målen handläggs. Genom sin underlåtenhet har FF uppsåtligen eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning åsidosatt vad som gällt för uppgiften som domare.

Vid förhöret bestred FF ansvar. Han gjorde i första hand gällande att han inte hade åsidosatt vad som gäller för uppgiften och i andra hand att gärningen skulle bedömas som ringa. Han förnekade därvid att några förberedelseåtgärder inte skulle ha vidtagits under den tid som påstods. Vidare menade han att det ålåg honom som rotelansvarig att verka för en uppgörelse i målet och att denna skyldighet inte var underordnad skyldigheten i 42 kap. 6 § rättegångsbalken (RB).

För det fall han likväl skulle anses ha brustit i vad som ålegat honom så menade han att gärningen med hänsyn till de samlade omständigheterna var ringa.

Därutöver uppgav han bl.a. att han årligen haft fyra fem kontakter med kärandeombudet i två av målen, vilka emellertid inte dokumenterats. Han har, sedan han övertog ansvaret för målen, arbetat med inriktningen att de skulle avgöras genom en uppgörelse mellan parterna.

Sedan förhöret hållits fann jag inte längre anledning att fullfölja förundersökningen, varför jag den 19 januari 2006 beslutade att lägga ned densamma.

FF bereddes därefter tillfälle att komplettera de upplysningar han lämnade vid förhöret som hölls med honom rörande målens handläggning. Ärendet remitterades också till tingsrätten, som anmodades att lämna upplysningar och yttrande angående lagmannens kännedom om handläggningen av de aktuella målen samt vilka överväganden som gjordes och åtgärder som vidtogs med anledning därav.

Tingsrätten (lagmannen GG) anförde i ett remissvar att det förekommit vakanser bland domare och notarier – bl.a. hade en domartjänst varit obesatt under närmare ett års tid – samt att under åren 2003–2004 ökade antalet inkomna brottmål med 25 %. Han yttrade beträffande handläggningen av de aktuella målen följande.

Det är naturligtvis i alla avseenden olyckligt att mål blir så gamla som de nu aktuella. Jag har följt målen under i vårt fall sex år och man kan fråga sig om det sätt som valdes för att driva målen var det rätta. Från tingsrättens sida gjordes såsom återgivits intensiva insatser för att kunna avsluta målen. Jag har även intrycket av att ombuden i de äldsta målen gjort vad som står i deras makt för att få till stånd en lösning men utan framgång. Med hänsyn till de särskilda förhållandena i målen är jag – trots den långa tidsutdräkten – ändå av den uppfattningen att det varit det bästa sättet att driva målen. De närmast ansvariga för målen har varit erfarna vad gäller handläggning av tvistemål. Tingsrättens personalsituation och måltillströmningen till tingsrätten under de senaste åren har ofrånkomligt dessutom medfört att tiden för att ägna sig åt tvistemål minskat. Det har även påverkat möjligheterna till en ännu kraftfullare styrning av de aktuella målen än vad som nu blivit fallet. Av vad som framgår av FF:s bifogade yttrande pågår för närvarande allvarliga försök att lösa tvisterna. På vilket sätt det kommer att ske är nu omöjligt att uttala sig om. Målen måste dock med de förutsättningar som nu gäller kunna avslutas inom en inte alltför avlägsen framtid och senast före detta års utgång. Avslutningsvis vill jag framföra att underlåtenheten att anteckna händelser i dagboken inte på något sätt är godtagbar och jag är övertygad om att sådana anteckningar kommer att ske fortsättningsvis.

Inför JO:s beslut i ärendet inhämtades aktuella dagboksblad i målen. Av dessa framgick att målen ännu inte var avgjorda, att förlikningsdiskussioner allttjämt pågick samt att det förevarit ett flertal kontakter mellan bl.a. tingsrätten och den advokat som förordnats som boutredningsman i dödsboet efter BB.

I ett beslut den 23 februari 2007 anförde *chefsJO Melin* följande.

Bedömning

Enligt 42 kap. 6 § tredje stycket RB skall rätten driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande. Denna regel innebär en kodifiering av en redan tidigare

gällande princip att ansvaret för att målets handläggning fortskrider ligger på rätten (prop. 1986/87:89 s. 193).

AA uppgav i sin anmälan i september 2005 att han år 2000 gett in en stämningsansökan till tingsrätten som ännu inte tagit upp målet till handläggning. Vid den inledande granskningen av de aktuella målen framstod det som att handläggningen avstannat från i vart fall juni 2001. Detta innebar att ingen åtgärd som drivit målen framåt vidtagits från tingsrättens sida under en tid av drygt fyra år. Under den tiden hade FF haft ansvar för målen under tre år.

Underlåten handläggning i ett mål vid en tingsrätt under så lång tid gör, enligt min uppfattning, att det finns anledning att anta att den domare som varit ansvarig för målet har åsidosatt vad som enligt den nyss nämnda bestämmelsen gäller för domarens uppgift och därigenom gjort sig skyldig till straffbart tjänstefel. Jag beslutade därför att inleda förundersökning i ärendet.

När FF hördes uppgav han emellertid att han hade haft en kontinuerlig kontakt med, som jag uppfattar honom, i vart fall ett av ombuden och en något mer sporadisk kontakt med två av de andra ombuden och att alla varit inställda på att målen skulle avgöras genom en förlikning. Han har uppgett att han vid samtalen förvissade sig om att ombuden gentemot både sina huvudmän och i vissa kontakter med varandra verkade i den riktningen.

Jag beslutade efter förhöret att lägga ned förundersökningen eftersom jag inte längre ansåg mig kunna påstå att FF underlåtit att handlägga de aktuella tvistemålen på ett sätt som medför straffansvar.

I förarbetena till 42 kap. 6 § tredje stycket RB understryks vikten av att domstolen inte avhänder sig uppgiften att driva handläggningen av mål framåt. Där anges att av det förhållandet att ansvaret för målets handläggning ligger på rätten följer bl.a. att en part i princip inte har rätt att påkalla mer långvariga uppehåll i handläggningen utöver vad som följer av reglerna om vilandeförklaring i 32 kap. 5 § RB. Vidare framgår av bestämmelsen att ett snabbt avgörande av målet skall prioriteras. Det är exempelvis inte tillåtet för en domare att låta ett mål "ligga till sig" i hopp om att en förlikning kan uppnås inom en oviss framtid (a. prop.). Det är således av stor vikt att en domare agerar med fasthet vid utövandet av såväl den formella som den materiella processledningen och att han är aktiv under förberedelsen.

Det förhållandet att det av 42 kap. 17 § RB bl.a. framgår att rätten i de dispositiva målen, i den mån det är lämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter, skall verka för att parterna förliks utgör inte i sig skäl att godta långvariga uppehåll i handläggningen.

Om parterna uppger att de önskar komma överens men inte efter viss kortare tid förmår att göra detta måste rätten, även om parterna inte själva begär det, mot bakgrund av bestämmelsen i 42 kap. 6 § RB vidta åtgärder för att driva målet

framåt. Vilken åtgärd som i en sådan situation kan bli aktuell är beroende av bl.a. vad saken gäller och hur långt förberedelsen avancerat. I många fall synes det vara lämpligt att kalla till ett sammanträde för muntlig förberedelse (jfr 42 kap. 9 § RB). Vid ett sådant kan under rättens ledning parternas ståndpunkter och förutsättningarna för en samförståndslösning utredas. I vissa fall kan det finnas skäl för rätten att överväga möjligheten att förordna om särskild medling enligt 42 kap. 17 § andra stycket RB.

Om någon överenskommelse inte kommer till stånd måste förberedelsen i målet fortsätta. Detta gäller även om det synes stå mycket att vinna på en förlikning med hänsyn till exempelvis målets komplexitet, processekonomiska faktorer eller andra orsaker. Som sagts ovan kan inte rätten låta målet ”ligga till sig” i hopp om att en förlikning skall träffas. Att förberedelsen drivs framåt innebär givetvis inte att möjligheterna för parterna att senare träffa en överenskommelse har försuttits.

När FF övertog ansvaret för målen hade HH, enligt uppgift, under cirka ett års tid försökt att få parterna att komma överens. Därefter hade en annan rådmän ansvarat för målen under cirka ett års tid utan att förberedelserna drivits framåt. FF borde därför ha varit avsevärt mera aktiv redan när han övertog ansvaret för målen. Han har i stället enligt min mening i realiteten helt avhänt sig ledningen av processen. Det är helt oacceptabelt att han under en så lång tid som tre år endast nöjt sig med återkommande besked från några av de inblandade ombuden som gav vid handen att de verkade för en uppgörelse. Det är vidare anmärkningsvärt att han, såvitt dagboksbladen utvisar, alltjämt inte har vidtagit någon annan handläggningsåtgärd i målen än att han haft kontakter med vissa av ombuden och boutredningsmannen i förlikningsfrågan. Jag konstaterar dessutom att om FF, på grund av målens komplexitet, behövde särskild tid för att förbereda ett sammanträde hade han behövt ordna med detta, eventuellt i samråd med GG.

Sammanfattningsvis förtjänar FF allvarlig kritik för att han under en mycket lång tid underlåtit att vidta åtgärder som drivit förberedelsen av målen framåt.

Som FF och GG påpekat borde de kontakter som förevarit med ombuden ha dokumenterats (jfr 5 § förordningen [1996:271] om mål och ärenden i allmän domstol). I första hand är det givetvis av vikt för parter och andra som vill ta del av vad som förevarit i målet att det av handlingarna går att utläsa vad som förekommit. Dokumentationen är också av betydelse om en annan domare behöver sätta sig in i målets handläggning. Slutligen kan jag konstatera att om dagboken och handlingarna på ett korrekt sätt hade återspeglat vad som förevarit i målen hade frågan om det fanns anledning att anta att FF gjort sig skyldig till tjänstefel bedömts på annat sätt. FF förtjänar således också kritik för att dokumentationen varit bristfällig.

Lagmannen har det övergripande ansvaret för verksamheten vid tingsrätten. Om ett mål blir liggande under en längre period utan att åtgärder som driver handläggningen framåt vidtas måste lagmannen uppmärksamma och påpeka detta.

GG har visserligen löpande hållit sig underrättad om de aktuella målens förekomst och deras status. Som jag uppfattar det har han emellertid under en lång tid låtit sig nöja med beskeden att förlikningsförhandlingar pågår. Han har i sitt yttrande gett uttryck för uppfattningen att det sätt på vilket målen handlagts, trots tidsutdräkten, har varit det bästa med hänsyn till de särskilda förhållandena i målen. Enligt min mening borde GG för FF ha påpekat vikten av att förberedelsen drevs framåt – och, om så fordrats, ha vidtagit organisatoriska åtgärder för att bereda FF tid att vidta nödvändiga åtgärder. För sin underlåtenhet i detta avseende kan GG inte undgå kritik.